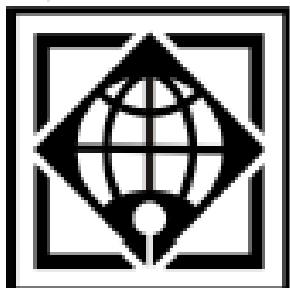

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

دانشگاه بین‌المللی امام خمینی

IMAM KHOMEINI
INTERNATIONAL UNIVERSITY

دانشکده علوم و تحقیقات اسلامی

نظام آموزشی شاهزادگان عثمانی از آغاز تا عصر لاله

پایان نامه برای دریافت درجه‌ی کارشناسی ارشد در رشته الهیات گرایش تاریخ و تمدن
ملل اسلامی

وحیده کواکبی

استاد راهنما:

دکتر عباس برومند اعلم

اسفند ۱۳۹۲

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

دانشگاه بین‌المللی امام خمینی

IMAM KHOMEINI
INTERNATIONAL UNIVERSITY

دانشکده علوم و تحقیقات اسلامی

گروه تاریخ و تمدن ملل اسلامی

نظام آموزشی شاهزادگان عثمانی از آغاز تا عصر لاله

پایان نامه برای دریافت درجه‌ی کارشناسی ارشد در رشته الهیات گرایش تاریخ و

تمدن ملل اسلامی

وحیده کواکبی

استاد راهنما:

دکتر عباس برومند اعلم

استاد مشاور:

دکتر حسن حضرتی

اسفند ۱۳۹۲

اللَّهُ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ

تقدیم بہ

پدر و مادر عزیزم

بہ آمان کہ مویشان در راہ عزت من سفید شد...

آن دو فرشتہ ای کہ از خواستہ ایشان گذشتند، سختی بار بار بہ جان خریدند و خود را سپر لای مشکلات و ناملایات کردند تا من بہ جایگاهی کہ اکنون در آن ایستاده ام برسم!
بہ برادر عزیزم امیر محمد کہ خطہ خطہ های زندگیم را بہ امید بودنش نفس می کشم!

و تقدیم بہ

استاد ارجمندم، آمان کہ مشوق من در طول دوران تحصیل بودند...

SUNARIM:

Benim İçin Kendi İsteklerinden Vazgeçip, zorluklara göğüs geren ve saçlarının her bir teli ağarana kadar beni bugünlere getiren kıymetliki yol gösterici olan anne ve babama...

Aldığı her bir nefes benim için yaşam kaynağı olan canım kardeşim emir mohammede!

Ve Bu Eseri Sunarım

Buralara kadar gelmeme vesile olan Tüm Saygıdeğer Hocalarıma ...

تقدیر و تشکر

سپاس خدای را که سخنوران، در ستودن او بمانند و شمارندگان، شمردن نعمت های او ندانند و کوشندگان، حق او را گزاردن نتوانند. سپاس بی کران او را که هستی مان بخشید و به طریق علم و دانش رهنمونان شد و به همنشینی رهروان علم و دانش مفتخرمان نمود و خوشه چینی از علم و معرفت را روزیمان ساخت. سپاس او را که این بنده‌ی حقیر را مورد لطف و عنایت خویش قرار داد و در به انجام رساندن این پژوهش یاری نمود تا در جایگاهی باشم که بتوانم از عزیزانی که مرا در این راه یاری نمودند تشکر و قدردانی نمایم. از استاد راهنمای شایسته‌ام جناب دکتر عباس برومند اعلم، استاد فرزانه - ای که با صبر و شکیبایی و زحمات بی‌شائبه کمک شایانی در به انجام رساندن این تحقیق داشتند و بنده همواره از تذکرات، مساعدت‌ها و راهنمایی‌های سودمندشان در غنای هر چه بیشتر علمی این مجموعه بهره‌جسته‌ام، سپاسگزارم. همچنین از مشاور ارجمندم جناب دکتر حسن حضرتی نیز مراتب تشکر را دارم. از آقای طاهر بابایی عضو هیئت علمی بنیاد دایرة المعارف بزرگ اسلامی گروه آسیای صغیر و بالکان نیز صمیمانه سپاسگزارم. اگر ایشان نبودند شاید دسترسی به اکثر منابع مربوط به پایاننامه‌ام برایم بسی دشوار می‌شد. ایشان هر چند استادم نبودند اما من در محضرشان شاگردی کردم و در تمام مراحل پایاننامه از راهنمایی‌های علمی‌شان بهره‌مند شدم. از جناب دکتر نصرت‌چام عضو هیئت علمی گروه هنرهای ترک و اسلام دانشگاه آنکارا، نیز صمیمانه قدردانی می‌نمایم چرا که من، تواضع را از محضر ایشان آموختم. ایشان بدون هیچ شناختی ایمیل مرا پاسخ دادند و اکثر منابعی که بدانها نیاز مبرم داشتم را در اختیارم قرار دادند و در تمام مراحل پایاننامه چون استاد راهنمای ارجمندم دکتر برومند و آقای بابایی مرا یاری نمودند و من استادی را از محضر این اساتید فرزانه‌ام آموختم.

برخود لازم می‌دانم از استاد ارجمندم دکتر بزرگراستادی که شاگردی در محضر ایشان بزرگترین افتخار بنده بود نیز مراتب قدردانی را داشته باشم. هم‌چنانکه از اساتید بزرگوارم دکتر اشتیری، دکتر فرجیهای قزوینی، دکتر بهرام‌نژاد، دکتر احمدوند و دکتر مهدی عبادی نیز کمال تشکر را دارم. همچنین از بزرگوارانی چون نصرالله املشی، حجت فلاح توتکار، ذکراالله محمدی، محبوبه فرخنده‌زاده، که در طول شش سال دوران تحصیلم در خدمتشان بودم نیز سپاسگزارم. جا دارد در اینجا از جناب دکتر رسول عرب خانی که در برخی مراحل سخت پایاننامه مرا یاری نمودند نیز تشکر و قدردانی نمایم. در پایان ضمن تشکر و سپاسگزاری از مساعدت‌های دوستان عزیزم سارا ویسی و خدیجه یوزباشی که در تمام مراحل ویرایش پایاننامه همراه من بودند، همچنین، آقای جواد قصاب‌زاده که هر یک به نوعی در این دو سال تحصیلی در تمام مراحل سخت و دشوار مرا همراهی کردند قدردانی نمایم. بر خود لازم می‌دانم که جهت ارج نهادن بر زحمات خانواده‌ی بزرگوارم که همواره در تمامی مراحل زندگی حامی، پشتیبان و مشوق من بوده‌اند، نیز تشکر و قدردانی نمایم.

دانشگاه بین المللی امام خمینی (ره)
 معاونت آموزشی - مدیریت تحصیلات تکمیلی

فرم تأییدیه هیأت داوران جلسه دفاع از پایان نامه / رساله

بدین وسیله گواهی میشود جلسه دفاعیه از پایان نامه کارشناسی ارشد / دکتری گرفته کوبی
 دانشجوی رشته گرایش تحت عنوان
 در تاریخ ۱۳۹۱/۵/۱۳ در دانشگاه برگزار گردید و این پایان نامه با نمره ۴۸.۷۵ و درجه مورد تأیید هیئت
 داوران قرار گرفت.

ردیف	سمت	نام و نام خانوادگی	مرتبه یا دانشگاهی	دانشگاه یا مؤسسه	امضا
۱	استاد راهنما	دکتر محمد پروردگار	استادیار	امام خمینی	
۲	استاد مشاور	دکتر حسن حسینی	استادیار	تهران	
۳	داور خارج	-			
۴	داور داخل	دکتر انستری	استادیار	تهران	
۵	نماینده تحصیلات تکمیلی	دکتر محمد ابراهیم حاکمی	دانشیار	تهران	

تعهدنامه اصالت اثر

اینجانب وحیده کواکبی دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد در رشته الهیات گرایش تاریخ و تمدن ملل اسلامی که در تاریخ ۱۳۹۲/۱۲/۵ از پایان نامه خود تحت عنوان نظام آموزشی شاهزادگان عثمانی از آغاز تا عصر لاله با کسب درجه‌ی بسیار خوب دفاع کرده‌ام، شرعا و قانونا متعهد می‌شوم:

۱. مطالب مندرج در این پایان نامه حاصل تحقیق و مطالعه اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و غیره استفاده کرده‌ام، با رعایت کامل امانت، مطابق مقررات، اقدام به ارجاع در متن و ذکر آن در فهرست منابع و مآخذ نموده‌ام.
۲. تمامی یا بخشی از این پایان نامه قبلا برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی به سایر دانشگاه‌ها و موسسات عالی ارائه نشده است.
۳. مقالات مستخرج از این پایان نامه کاملا حاصل کار اینجانب بوده و از هر گونه جعل داده یا تغییر اطلاعات پرهیز کرده‌ام.
۴. از ارسال همزمان و تکراری مقالات مستخرج از این پایان نامه (با بیش از ۳ درصد هم پوشانی) به مجلات و یا همایش‌های گوناگون خودداری نموده و می‌نمایم.
۵. کلیه حقوق مادی و معنوی حاصل از این پایان نامه متعلق به دانشگاه بین المللی امام خمینی (ره) بوده و متعهد می‌شوم هر گونه بهره‌مندی و یا نشر دستاوردهای حاصل از این تحقیق اعم از چاپ کتاب، مقاله، ثبت اختراع و غیره (چه در زمان دانشجویی و یا بعد از فراغت از تحصیل) با کسب اجازه از استاد (استادان) راهنما باشد.
۶. در صورت اثبات تخلف و نقض موارد پنجگانه فوق (در هر زمان) مدرک تحصیلی صادر شده توسط دانشگاه بین المللی امام خمینی (ره) از درجه‌ی اعتبار ساقط و اینجانب هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی دانشجو

سوگندنامه دانش آموختگان کارشناسی ارشد دانشگاه بین المللی امام خمینی (ره)

به نام خدا

سپاس ایزد منان را که مرا مشمول الطاف خویش نمود که با طی مراحل تحصیل موفق به اخذ درجه کارشناسی ارشد شوم. به شکرانه این نعمت بزرگ الهی که با امکانات این مرز و بوم، فراهم و نزد اینجانب به امانت گذاشته شده است، در پیشگاه ملت ایران به کتاب آسمانی خود، قرآن کریم، سوگند یاد می کنم که:

- در سراسر زندگی حرفه‌ای، در راه اعتلای کشور ایران و جامعه بشری به نحو احسن قدم برداشته و در این راه از هیچ تلاشی دریغ ننمایم.
- در تمام فعالیت‌های تخصصی، رضای خدا را همراه با صداقت علمی و اجتماعی در نظر داشته و از موقعیت‌های به دست آمده در جهت رفع مشکلات جامعه استفاده کنم و در همه‌ی امور، منافع کشور را بر منافع فردی مقدم بدارم.
- همواره علم و دانش خود را به روز نگاه داشته و در ایفای مسئولیت و تعهدات حرفه‌ای در حد توان سعی و تلاش خود را به کار گیرم.
- و اینک از خداوند علیم توفیق بندگی و پای بندی به مفاد این سوگندنامه را خواستارم و از او می - خواهم که مرا در ایفای رسالت علمی و انسانی خویش موفق بدارد.

نام و نام خانوادگی دانشجو:

امضا:

مجوز بهره‌برداری از پایان نامه

کلیه حقوق اعم از چاپ، تکثیر، نسخه‌برداری، ترجمه، اقتباس و ... از نتایج این پایان‌نامه برای دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره) قزوین محفوظ است. بهره‌برداری از این پایان‌نامه در چارچوب مقررات کتابخانه و با توجه به محدودیتی که توسط استاد راهنما به شرح زیر تعیین می‌شود، بلامانع است:

- بهره‌برداری از این پایان‌نامه برای همگان بلامانع است.
- بهره‌برداری از این پایان‌نامه با اخذ مجوز از استاد راهنما، بلامانع است.
- بهره‌برداری از این پایان‌نامه تا تاریخ _____ ممنوع است.
- استاد راهنما می‌تواند یکی از گزینه‌های بالا را انتخاب کند و مسئولین کتابخانه موظف به رعایت موارد تعیین شده می‌باشد.

نام استاد و یا استاد راهنما:

تاریخ:

امضا

چکیده

در دوران متقدم عثمانی به آموزش شاهزادگان اهمیت خاصی داده می‌شد. این اهمیت و توجه به آموزش شاهزادگان امری است که آن را با توجه به عملکرد پادشاهان عثمانی در طی این حکومت بزرگ می‌توان دریافت. چرا که اگر فاصله‌ی بین زمان تأسیس این دولت تا عصر لاله در نظر گرفته شود بی‌تردید این نتیجه حاصل خواهد شد که در عصر یاد شده، عواملی در عملکرد مثبت و منفی پادشاهان عثمانی تأثیر داشته که با آموزش آنها مرتبط بوده است. توجه به سنن قبیله‌ای و کسب مهارت‌های لازم در زمینه‌ی هر آنچه که به رشد عقلی و آمادگی جسمانی آنان جهت انجام اموری چون امور نظامی، فرهنگی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی کمک می‌کرد، رفتن به سنجاق با هدف کسب تجارب لازم در زمینه‌ی اداره‌ی یک دولت و آموزش تحت نظر معلمان و دانشمندان مجرب را می‌توان از جمله‌ی این عوامل در نظر گرفت. این عوامل در نوع خود نشان می‌دهد که نظام آموزشی و برنامه‌ی آموزشی خاصی وجود داشته است که شاهزادگان از آن برخوردار می‌شدند. این برنامه که به دو صورت نظری و عملی، و آموزش در درون دربار و بیرون از دربار انجام می‌شد شاهزادگان را جهت بر عهده گرفتن وظایف مهم دولتی در آینده آماده می‌کرد. آموزش در درون دربار که توسط کادرهای آموزشی و با تشریفات خاص انجام می‌شد زمینه‌ای بود برای آموزش در سنجاق که همراه با بر عهده گرفتن وظایف و صلاحیت‌هایی برای شاهزادگان بود. شاهزادگان در سنجاق با بر عهده گرفتن وظایف و صلاحیت‌های مختلف نظامی، اداری و ... گاه به طور مستقل و گاه تحت نظر دولت مرکزی آموزش‌های متفاوتی را کسب می‌کردند. این نوع آموزش‌ها که با توجه به میزان اختیارات آنان از دوره‌ای به دوره‌ی دیگر متفاوت بود به واسطه‌ی عدم مدیریت صحیح به مرور زمان درگیری‌های شاهزادگان را جهت کسب تاج و تخت رقم زد و در نهایت منجر به تغییر در سیستم آموزشی آنان شد. همین امر بعدها باعث شد تا معلمان و کله‌های آنان در امور مختلف قدرت را به دست بگیرند و دوره‌ای جدید در سیستم آموزشی آنان پدید آید. با توجه به آنچه که در ارتباط با اهمیت آموزش شاهزادگان تا قبل از عصر لاله ذکر شد پژوهش حاضر به بررسی توصیفی چگونگی نظام آموزشی شاهزادگان در دوره‌ی یاد شده خواهد پرداخت.

واژگان کلیدی: شاهزادگان، آموزش، عثمانی، سنجاق، معلم، کله

کوتاه نوشتها

Ae: همان

a.g.e: پیشین (اثر)

a.g.m: پیشین (مقاله)

a. mlf: همان مولف

bk-bkz: نگاه کنید به

s: صفحه

ss: صفحات

trc: مترجم

ts: بی تا

c: جلد

v.dğr: و دیگران

y: سال

ys: بی نا

y.y: بی جا

sy: شماره

TDVİ: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi

مقدمه

از همان دوران نخستین شکل‌گیری تمدن‌ها و روی آوردن مردم به زندگی شهرنشینی و به موازات آن شکل‌گیری حکومت‌های شاهنشاهی در اکثر کشورها، توجه به تعلیم و تربیت اشراف و نجبا، شاهزادگان و طبقات برجسته‌ی کشور جهت رتق و فتق امور از اهمیت برخوردار بود؛ لذا، طی قرون و اعصار متمادی، با توجه به ساختار طبقاتی که در این جوامع شکل گرفته بود، شاهزادگان، از آموزش خاصی برخوردار می‌شدند؛ این نوع آموزش که با آمدن اسلام، در سایه‌ی دین و تعالیم دینی شکلی دیگر به خود گرفت، توجه خلفا و پادشاهان را به علوم دینی در کنار سایر علوم، جهت کسب مشروعیت‌های لازم جلب کرد و باعث شد تا به مرور زمان روند آموزشی خاصی در نظام آموزشی طبقات اشراف شکل بگیرد؛ به گونه‌ای که در دربار اکثر سلاطین و خلفای اسلامی آموزش شاهزادگان و اشراف در سایه‌ی تعالیم دینی و برخی از علوم رایج زمان و سنن خاص آنان انجام می‌شد؛ هم‌چنانکه انجام برخی از امور دینی یا دولتی، به مانند ریاست حج، شرکت در لشکرکشی‌ها، ایجاد نظم و امنیت و جلوگیری از شورش‌های احتمالی، برعهده گرفتن وظیفه‌ی نیابت از خلیفه یا پادشاه در مواقع ضروری و برخورداری از حق اقطاع و غیره، نیز، با هدف اداره‌ی هرچه بهتر دولت و کسب تجارب، به اعضای خاندان (اعم از شاهزاده یا خویشان نزدیک پادشاه یا خلیفه) سپرده می‌شد. توجه به آموزش خاص شاهزادگان در دوره‌های مختلفی چون امویان، عباسیان، امویان اندلس، بویه‌ای‌ها، قراخانیان، غازی‌ها، خوارزمشاهیان، ایلخانان، بیگ‌نشین‌ها، ممالیک و تیموریان، غزنویان، آق‌قویونلوها، قره‌قویونلوها، حکومت‌های ترک‌دهلی و حتی صفویان و قاجاری‌ها نیز وجود داشت؛ به همین ترتیب چنین آموزشی در دولت‌های ترک سلجوقی نیز به مانند سایر دولت‌ها رایج بود و این امر ریشه در آن داشت که در دولت‌های ترک به حفظ اموال عمومی اهمیت خاصی داده می‌شد؛ آنان، شاهزادگان خود را، با عنوان «ملیک»، به واسطه‌ی اقطاعی (یک منطقه یا یک شهر) که می‌دادند، مأمور می‌کردند تا مخارج سپاهیان و غلامان خود را از آن راه تأمین کنند؛ علاوه بر این، افرادی را نیز با عنوان «آتابیگ»، مأمور آموزش آنها می‌کردند؛ سلاجقه‌ی آناتولی نیز به مانند سلاجقه‌ی بزرگ، اراضی خود را، اعم از اقطاع تملیکی یا وقفی، تحت نظر لکه یا آتابیگ، به شاهزادگان می‌سپردند و آنان را موظف می‌کردند تا سالی یکبار به خدمت سلطان برسند و در ارتباط با اقدامات و فعالیت‌های خود گزارشی ارائه دهند؛ این امر در نزد بیگ‌های آناتولی نیز رایج بود؛ به گونه‌ای در نزد این بیگ‌نشین‌ها، شاهزادگان علاوه بر انجام وظیفه در ایالات، در لشکرکشی‌ها نیز فرماندهی

بخشی از سپاه را بر عهده می گرفتند.¹ با تأسیس حکومت عثمانی در ادامه‌ی حکومت سلجوقیان آناتولی، این سنت، در میان عثمانی‌ها نیز تداوم یافت. آنان نیز، با تقسیم‌بندی ایالات آن را به شاهزادگان و بیگ‌ها می‌سپردند و از این طریق به اداره‌ی مناطق مختلف کشور می‌پرداختند؛ این امر در دولت عثمانی تا مدت‌ها تداوم داشت و عاملی برای حفظ اقتدار پادشاهان و کارآزموده بارآوردن شاهزادگان عثمانی بود. این نوع آموزش که در کنار آموزش‌های درباری بخش مهمی از سیستم آموزشی شاهزادگان عثمانی را تشکیل می‌داد موضوعی است که بحث اصلی پژوهش حاضر می‌باشد. لذا، به طور کلی، می‌توان گفت نظام آموزشی شاهزادگان عثمانی در پژوهش حاضر در چهار فصل با عناوین، کلیات تحقیق، نیم‌نگاهی به نظام آموزشی امپراتوری عثمانی در عصر سنت، مراحل آموزش شاهزادگان عثمانی، و معلمان و آموزگاران قابل بررسی است. در فصل اول از این چهار فصل موضوعات و محورهای اصلی پایان‌نامه و اهداف آن مورد اشاره قرار گرفته است، در فصل دوم چگونگی نظام آموزشی جامعه‌ی عثمانی در عصر سنت و جایگاه نظام آموزشی شاهزادگان در آن، و در فصل سوم مراحل آموزشی شاهزادگان عثمانی که به دو شکل آموزش در دربار و بیرون از دربار بود مورد بررسی قرار گرفته است و در نهایت، در فصل چهارم، بحث معلمان، اعم از خواجه‌ها و لاله‌ها و معلمان چون شیخ‌الاسلام، ندیمان و مصاحبان و... مطرح شده است.

¹Sabri köşükaçı, Mustafa, “şehzade”, (TDVİ), İstanbul, y. y, 1995, c38, s479-280.

فهرست مطالب

فصل اول: کلیات پژوهش	۱
۱-۱ طرح مسأله	۱
۱-۲ سؤالهای اصلی تحقیق	۱
۱-۳ فرضیه ها	۲
۱-۴ پیشینه ی پژوهشی موضوع	۲
۱-۵ بیان روش و مراحل انجام تحقیق	۳
۱-۶ نتایج علمی قابل پیش بینی از تحقیق	۳
۱-۷ موانع و مشکلات تحقیق	۳
۱-۸ نقد و بررسی منابع و مراجع محوری پژوهش	۴
فصل دوم: نیم نگاهی به نظام آموزشی در عصر سنت	۱۹
فصل سوم: مراحل آموزش شاهزادگان عثمانی	۳۱
۳-۱ آموزش در دربار (برنامه ها، شیوه ها و مکان ها)	۱۶
۳-۲ آموزش در سنجاق	۸۷
۳-۲-۱ برنامه ها و شیوه های آموزشی	۷۱
۳-۲-۲ زمان و شرایط اعزام به سنجاق	۹۲
۳-۲-۳ مراکز سنجاقی	۱۰۱
۳-۲-۴ وظایف و مسئولیت های شاهزادگان	۱۱۸
۳-۲-۴-۱ وظایف وزارت شاهزادگان	۱۲۱
۳-۲-۴-۲ وظایف و مسئولیت های نظامی شاهزادگان	۱۲۳

- ۱۲۶..... ۳-۲-۴ وظایف و مسئولیت های اداری شاهزادگان.....
- ۱۳۹..... ۳-۲-۴ سایر وظایف.....
- ۱۲۷..... فصل چهارم: معلمان و آموزگاران.....
- ۱۵۰..... ۴-۱ معلم.....
- ۱۵۶..... ۴-۲ آله.....
- ۱۶۶..... ۴-۳ سایر معلمان.....
- ۱۷۳..... ۴-۴ نقش و جایگاه معلمان پس از به حکومت رسیدن شاهزادگان.....
- ۱۸۵..... نتیجه گیری.....
- ۱۸۷..... فهرست منابع.....

فهرست جداول

- جدول ۱-۳ سنجاق‌هایی که شاهزادگان ولیعهد به آن منصوب شدند..... ۱۱۰
- جدول ۲-۳ دیگر شاهزادگانی که به سنجاق منصوب شده بودند ۱۱۱
- جدول ۳-۳ نوادگان پادشاه که به سنجاق منصوب شدند..... ۱۱۲
- جدول ۱-۴ تعداد لله‌های شاهزادگانی که به مقام پادشاهی رسیدند..... ۱۶۶
- جدول ۲-۴ طول مدت سنجاق‌بستگی دیگر شاهزادگان و تعداد لله‌های آنان..... ۱۶۷

۱ فصل اول

کلیات پژوهش

۱-۱ طرح مسأله

ایجاد یک حکومت مقتدر مرکزی و اداره‌ی آن در هر کشوری همواره نیازمند مردانی مدبّر و کارآزموده بوده است و این امر نظام تربیتی خاصی را می‌طلبد تا در سایه‌ی آن تربیت اجتماعی و شغلی افراد مورد توجه قرار گیرد؛ به گونه‌ای که افراد با کسب توانمندی‌های لازم مقامات حکومتی را احراز نمایند. دولت عثمانی هم از این امر مستثنی نبوده است. نگاهی به تاریخ این امپراتوری بزرگ اسلامی نشان می‌دهد که شاهان عثمانی در فاصله‌ی تأسیس این امپراتوری تا عصر لاله اغلب دارای ویژگی‌هایی ممتاز در تدبیر امور، ملک داری، جنگاوری و اداره‌ی یک کشور در حوزه‌های مختلف بوده‌اند و این امر دلالت بر وجود یک نظام یا جریانی آموزشی برای شاهزادگان دارد که آنها پیش از بر عهده گرفتن امور سلطنتی از آن برخوردار می‌شدند؛ نظام آموزشی که طبق آن، شاهزادگان، از همان سنین کودکی در دربار تحت آموزش‌های خاص به تحصیل علوم مختلف اعم از نظری و عملی می‌پرداختند و پس از کسب معلومات لازم با هدف آمادگی برای بر عهده گرفتن امور لشکری و کشوری، با انتصاب به فرمانداری سنجاق‌ها و گرفتن عنوان «چلبی سلطان» آموزش می‌دیدند. به عبارت دیگر، آنان با برخورداری از مسئولیت‌ها و صلاحیت‌هایاداری، نظامی، وزارتی و ... که با هدف آگاهی از اوضاع و احوال کشور و یادگیری اصول مملکتداری انجام می‌شد، به طور عملی خود را آماده می‌ساختند تا در صورت به سلطنت رسیدن به بهترین نحو ممکن نقش خویش را در راستای اداره‌ی یک مملکت ایفا نمایند. از این رو بررسی شیوه‌ها، مواد، مراحل و برنامه‌های این نوع آموزش‌های خاص شاهزادگان و نیز جایگاه، و ویژگی‌های معلمان درباری و تأثیر آنها بر پادشاه آینده مسائلی است که بر اساس اسناد و مدارک موجود می‌تواند مورد بررسی و تحقیق قرار گیرد.

۲-۱ سوال‌های اصلی تحقیق

- ۱- شاهزادگان عثمانی قبل از به حکومت رسیدن چه آموزش‌هایی را فرا می‌گرفتند؟
- ۲- آموزش شاهزادگان چه مراحل و شیوه‌هایی را شامل می‌شد؟
- ۳- نقش معلمان در تربیت شاهزادگان و میزان تأثیرگذاریشان بر آنها چگونه بوده است؟

۳-۱ فرضیه‌ها

- ۱- شاهزادگان به طور نظری و عملی آموزش‌هایی را می‌دیدند که این آموزش‌ها شامل امور مذهبی و شعائر اسلامی و فنون جنگی و چگونگی اصول مملکتداری بود.
- ۲- آموزش شاهزادگان ابتدا به صورت مقدماتی بود که بیشتر حالت نظری داشت سپس به صورت آموزش عالی بود که در آن به طور عملی آموزش می‌دیدند.
- ۳- معلمان و مریبان شاهزادگان بعد از رسیدن آنها به حکومت نقش موثری در ارایه مشورت، تنظیم سیاستها و اداره‌ی امور به عهده می‌گرفتند.

۴-۱ پیشینه پژوهشی موضوع

بر اساس تحقیقات صورت گرفته تا کنون اثری به صورت مستقل به نظام آموزشی شاهزادگان عثمانی در عصر متقدم نپرداخته است و کتبی که به این موضوع پرداخته اند ذیل موضوعاتی مرتبط با شاهزادگان یا تعلیم و تربیت به طور کلی، اشاراتی هم به آموزش شاهزادگان داشته اند. چنانکه در کتاب امپراتوری عثمانی اوزون چارشلی ذیل شاهزادگان عثمانی و یا کتاب تاریخ امپراتوری عثمانی در ترکیه جدید اثر استانفورد جی. شاو ذیل تحولات سیاسی داخلی اشاراتی هم به آموزش آنها شده است همچنین در کتاب دین و سیاست در عثمانی داوود دورسون ذیل بخشی با عنوان نظام سیاسی اداری متداول عثمانی، مریبان پادشاه مورد توجه قرار گرفته است در هیچ کدام یک از این منابع به چگونگی آموزش آنها به طور تفصیلی اشاره ای نشده است. در برخی مقالات هم مانند "Sancaga Çikan Osmanlı şahzadeleri" اثر اوزون چارشلی یک بخش از آموزش شاهزادگان که همان آموزش عملی در سنجاق می باشد مورد بررسی قرار گرفته است. در برخی آثار چون Devleti'nin İlmiye Teşkilâtı Osmanlı اثر دیگر اوزون چارشلی، نیز معلمان پادشاه مورد توجه قرار گرفته است. به طور کلی در هیچ یک از منابع مذکور نظام آموزشی شاهزادگان آنگونه که باید مورد بررسی قرار نگرفته است.

۵-۱ بیان روش و مراحل انجام تحقیق

روش تحقیق در این پژوهش توصیفی خواهد بود و برای گردآوری داده‌ها شیوه کتابخانه‌ای مورد استفاده قرار خواهد گرفت و در آن ابتدا چگونگی آموزش شاهزادگان و سپس مکان‌های آموزشی آنها و در مرحله ی بعد معلمان و تاثیر آنها بر پادشاه آینده مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

۶-۱ نتایج علمی قابل پیش‌بینی از تحقیق

شناخت چگونگی نظام آموزشی شاهزادگان عثمانی و مکان‌های آموزشی آنها
پی بردن به جایگاه و تاثیر معلمان بر شاهزادگان و نقش آنان بعد از به حکومت رسیدن آنها

۷-۱ موانع و مشکلات تحقیق

بی‌تردید انجام هیچ پژوهش و تحقیقی بدون رنج و زحمات بسیار حاصل نمی‌شود؛ انجام پژوهش حاضر نیز به مانند سایر پژوهش‌های تاریخی با موانع و مشکلاتی روبه‌رو بود مشکلاتی چون عدم غنای کتابخانه‌ی دانشگاه در حیطه‌ی تاریخ عثمانی و مشکل دسترسی به اسناد و آرشیوهای مهم عثمانی و بخش مهمی از منابع مرتبط با موضوع پایان‌نامه، محدودیت در دسترسی به منابع موجود که اغلب در کتابخانه‌ی بنیاد دایرةالمعارف بزرگ اسلامی نگهداری می‌شود و از همه مهمتر زحمت ترجمه‌ی زبان ترکی استانبولی و عثمانلی، و جزئی بودن موضوع پایان‌نامه که سختی کار را دو برابر می‌کرد، از جمله‌ی این موانع بودند. هرچند بخشی از این مشکلات با کمک اساتیدی چون دکتر نصرت‌چام که در چند مرحله برخی منابع مرتبط با پایان‌نامه_ که در ایران در دسترس نبود_ را اسکن و ارسال نمودند، همچنین آقای بابایی که بارها برخی از منابع را جهت اسکن تهیه نمودند، حل شد؛ ولی باز نیاز به برخی منابع موجود در کتابخانه‌های تهران و کتابخانه‌ی تخصصی تاریخ اسلام و ایران در قم همواره بر سختی و مشکلات کار می‌افزود. در هر حال با سعی و تلاش بسیار جهت تهیه-
ی این منابع، همچنین با مساعدت‌های اساتید ارجمندم پژوهش حاضر به سرانجام رسید.